

на малисорска, која је Црна Гора задужила благодарношћу приликом њихова устанка 1911. године, тражили су да се присаједине Црној Гори. У једној колективној адреси, упућеној на Њ. В. Краља Црне Горе, главари малисорских племена Рапоа, Трабоин, Груда, Кастрати, Риоли, Шкрелњи, Речи, Глиоји и т. д., затим становништво Скадра, гласом свог католичког надбискупа тражили су у ефатичним изразима помоћ и протекцију Црне Горе. Изјављујући покорност многобројним депутацијама свог католичког свештенства, народ арбанашки, мудрији од његових агитатора, добро је схватио политичку нужду и интересе свога соја. Они су *implicite* признали да се принцип: „Балкан балканским народима“ не смије дати интерпретација сувише широка, те следствено и погрешна, јер требаће увијек разликовати народе који су груписани у државе, које су има већ једно стољеће добиле потпуну свијест своје историјске индивидуалности, од племена која су етнографски издвојена, али која су законима историје осуђена да примано сијаће политичке и цивилизационе мисли развијених народа.

Они Арбанаси који се не придружује Црногорцима и Србијанцима у борби за постигнуће њихове аутономије у оквиру ових двију ослободилачких држава, — далеко и од помисли да поведу борбу за своју независност, ставише се под турске барјаке. Ови други то су они елементи које је фатална политика старог режима турскога употребљавала за слабљење српскога елемента. Ако би се као база за ограничење будуће Арбаније узели ови политички наноси, размјештени тако како би Европу преварили и како би спријечили уједињење Словена на Балкану, онда би се хаос стално зацарио и трајни мир за толико искушано полуострво, одложио би се у неоглед. Европа је често пута признала колика је то вапијућа неправда замијенити једну расу другом. Такво замјењивање било је бачено сјеме за националне реванше, као што је ова данашња.

Исти разлози као горе изложени говоре — према мишљењу Краља. Владе — за анексију нахије пећске и ђаковичке.

Дољепотписани узимају слободу примјетити да су варош и манастир пећски нераздвојни од српске националне историје. У Пећи је митрополит Арсеније, наследник светог Саве, основао у XIII. вијеку митрополију, коју је доцније 1346. године цар Стеван Душан прогласио за „патријархат Срба и Грка“. Столица патријарха који су од тада били потпуно независни од цариградских патријарха, била је до краја XVII. вијека чувени манастир пећски (великаја цркв патријаршија). Краљ Стеван Урош III. већ је године 1330. био сазидао Дечане. Овај славни манастир, који се налази на по пута између Пећи и Ђакова и којег су трупе црногорске послонје пет џекова робовања повратиле српском народу, био је обасипан од краљева српских земљама и уздарјима сваке врсте. Посједи и земље Дечана — који су веза између српских вароши Пећи и Ђакова — простирани су се од бијелог Дрина до Скадарског Језера.

Скупивши све наведене разлоге уједно, дољепотписани слободни су примјетити Њ. Њ. Е. Е. Амбасадорима Велесица, да сви правни аргументи који се у јавном и међународном праву могу изнијети у корист анексије једног територијума, говоре за анексију Црној Гори — Скадра, Пећи и Ђакове.

Војничка окупиација као посљедица једног националног рата, изведеног под цијену безбројних жртава у људима и у новцу, у сврху осло-

бођења хришћана и мухамеданаца земаља вјековно подложених Турцима, земаља које Црна Гора и Србија омет повраћају народу коме су биле отете;

историјска предања, која су све до данас живо у сјећању остала; *интерес политички и економски* Црне Горе, која је без ових земаља осуђена за вазда на економској зависности, која је само једна прикривена форма политичке зависности;

улога која је пала у дио Црној Гори, као елемент цивилизовања и сређивања арбанашких племена, чији ће обичаји бити боље поштовани од једне владе по својој природи и по својим традицијама кориснија Арбанасима и њиховом развијању, него што би била једна импровизирана влада без средстава, као што се то у осталом види по Арбанасима који сада живе у Црној Гори;

најшира религиозна толерантност, особито поштовање католичког арбанашког елемента, који ће у режиму конкордата који влада у Црној Гори, наћи код Свете Столице сваку потпору за своје духовне потребе;

најочигледни резон државни, јојдурт и освјештан вољом јасно исказаној дотичног становништва: сви ови разлози диктују црногорској влади, да изјави Велесицама, да анексија Скадра, Пећи и Ђакове, која је била при отварању непријатељства исписана као програм црногорских тежња, чини једну нужну цјелину и да би Црна Гора радије ишчезнула као политички фактор на Балкану, него што би дозволила да јој се одузме ово природно и логично проширење њених граница.

Искуство ће ускоро показати, да су узалудни напори који теже да из хаоса арбанашких племена створе државу способну за живот и цивилизовање, која би била нови елемент реда и дисциплине на западу Балканског Полуострва. Обије српске краљевине, које, усљед закона историјског атавизма, могу боље но ико разумјети душевно стање арбанашког јетелства, поклонице су се пред једнодушном вољом Европе.

Црна Гора ипак мисли да је својом славном прошлошћу, која није друго него један дуги рат за васпостављање равнотеже, коју су некад пореметили Османлије и њихови инструменти, заслужила да се према њеним законитим аспирацијама либералније поступа и да не буде жртвована неодољивим покушајима стварања једне нове државе, чији саставни дијелови за толико вјекова нијесу друго представљали до нерод и стални бунт против сваке идеје политичког кристализовања, као и противу саме цивилизације.

Лондон, 17. јануара 1913.

Л. Мијушковић с. р.

Др. Л. кн. Војновић с. р.

Јово Поповић с. р.

Цетиње, 13. фебруара

Самостална и независна Арбанија силом начела народности!

Ми не вјерујемо да озбиљно мисле и сами покретачи тога питања, да се та мисао може остварити; јер ако јевропском јавном мњењу није познат тај народ, коме се хоће дати државна самосталност и независност; имао би бити познат јевропској дипломатији, по консуларним извјештајима, као главни узрок свега проклетства, што се излило на Турску из мученичких душа хришћанске раје.

А ипак, пошто су Турци завладали Балканом, имамо доказа, да им није била намјера, да испијају крв покорених народа и да истребљују хришћанство. Права, која су оставили Цариградској Патријар-

шији, чинила су је државом у држави. Егејским острвима оставили су њихову потпуну старинску самоуправу; чак није било допуштено, да се Турци насељују на те острве, него тек шездесетих година прошлог вијека, када им је влада почела и своје чиновнике постављати.

Напротив у Зети, Епиру, Македонији, Старој Србији видимо робовање хришћанске раје крволочним зулумчарима. Откуда та разлика? Између грчког, бугарског и српског народа, Турци су нашли, полудивљи горштакчи елемент, Шкипетаре, који су одма лако примили мухамеданску вјеру. Тај елемент, до тада покорен вазда или византијској, или бугарској, или српској држави, добро је дошао новом освајачу међу културним покореним народима, као носиоц турске власти а у исто доба и мухамеданске вјере. Тако је тај грозни елемент, под именом Арнаутлука, све више растао и ширио се из својих гора по ближим плодним посједима, истребљујући словенски и грчки живаљ, чинећи тим огромну услугу освајачу, који га је зато ослобођавао од сваког државног терета и сваке државне власти.

Али је дошло вријеме да Турска горко испашта те услуге арнаутске, које су доста допринијеле, да се хришћански балкански народи сложе у Свети Савез; и да турска владавина није нашла то зло и њим се послужила, не би данас Балкана ишчезавала под проклетством вјекова цијелог Хришћанства, а уз благослове и дивљење херојским побједама разбуђених сила српског, бугарског и грчког народа од стране хришћанског свијета и недегенерисаног просвијећеног човјечанства.

И сада што видимо посред тога хришћанског и човјечанског одушевљења! Бечка штампа захтијева, да се то зло сачува на Балкану у *самосталној држави*; и бјесномучно сикће на крстоносну војску око Скадра, јер би имао бити престолница те будуће државе, ликујући потоњем отпором мухамеданског фанатизма а и извјесним пакленим интригама, које ће непристрасни свједоци из Скадра свијету на видик изнијети, — и ако је турска сила од двјести хиљада три мјесеца узалуд опсијдала Скадар, брањен од млетачке посаде и савезничке војске зетског Господара Ивана Црнојевића са данашњег Тарабоша; и тек после три године кад је Султан Мехмед II. дошао још већом силом под Скадар, упутивши један дио противу Жабљака, да ту задржи Црнојевића, Скадар се предао уговорним условима силом освајачу Цариграда.

Али је узалудње ликовње бече „Н. С. Пресе“, јер није узалуд проливана крв храбрих синова Црне Горе и Србије око Скадра. Изоне крвинућућу слобода Скадра, престонице првих Краљева Војиславића, миле „дједине“ Неманића, на омет престонице Балшића и Црнојевића, Господара Зете, посљедње независне земље српске.

Противу нас се, ради јавног мњења јевропског, истиче начело народности у корист велике државе арбанашке. А може ли се замишлити једна народност без *националне самосјести*, која уједињава људе разне вјероисповједи и различитог стаљежа, силом историје националне прошлости, силом националног рада и пожртвовања за своје национално индивидуално развиће? А Арнаутлук од свега тога ништа нема, па зато сасвим природно никад није ни мислио о благодетима начела народности, него само о слободи, да може испијати крв хришћанској раји и о њеном зноју живјети и уживати добра њена; и за то је устао противу младо-тур-

ског режима, који га је хтио разоружати и изједначити дотадашњом рајом његовом. Становништво пак приморских градова арбанашких и околине им, осим тога што је мјешовито, бројно ишчезава према горштакчом становништву по унутрашњости, које доминира.

Друго: одака је у правној области света и неприкосновена тековина простим злочинством узурпирана? Или су зар Арнаути *вишом културом* *доарнаугили Скадар*, у коме је око половине XVI вијека словенска штампарија издавала православне црквене књиге? Пећ столицу српске Патријаршије? средиште данашњег Арнаутлука, у коме се подижу Високи Дечани, неумитни и рјечити свједок српске културе, која је некад туа цвјетала? Не, правно осјећање не допушта варварима застане, да се њом користе, против културних народа; и да није било Арнаутлука, све земље српске под турском владавином остале би до данас чисто српске као што су остале Босна и Херцеговина и Новопазарски санџак.

И то највеће зло на Балкану, тај најопаснији елемент срушене турске царевине, који нема у свом језику чак ни ријеч, која изражава појам отаџбине; ту најачу потпору срушене царевине, која је заједно с њом на бојном пољу подлегла савезничком побједоносном оружју, да Јевропа награди државном самосталношћу а на штету културних балканских народа, који су је поточима своје крви побједили!

То би било не само осуство сваког правног и хришћанског осјећања, него право још нечувеном чудовиште нечовјештва!

Хоћели то допустити Јевропа XX. вијека?!

Рат на Балкану

— Наши извјештаји —

Мурићани, 9. фебруара. — Јуче и данас траје препуцавање на цијелој предстражној линији, потпуномогутно по гдјекад артиљеријском ватром с обадвије стране. Јутрос су Турци између осталог изабацили неколико топовских метака по здању болнице наше деснокрилне колоне, на којој је био истакнут знак Црвеног Крста. Вечерас около седам сати отпочело је живо препуцавање дуж цијеле предстражне линије почев од Широка, па на Тарабошу и даље до нашег крајњег десног крила. Артиљеријска пушчана борба трајала је један сат и по, па се онда утишала. Бомбардирање с наше стране систематски се продужује.

— Кор-Виро —

Софија, 10. фебруара. — Заједнички корак велесила односно посредовања у спору бугарско-румунском биће сутра.

Софија, 10. фебруара. — Министар финансија издао је експозе у погледу плаћања ратне оштете од стране Турске савезницима. У експозеу су наведени разлози тражења оштете и завршава се тиме да је плаћање оштете најбитнији услов за закључење мира.

Цариград, 10. фебруара. Командант Једрена телеграфирао је да страници према одлуци владе могу се склонити у предграђе Карагач. Страни консули су телеграфирани њиховим амбасадама да би одлазак стране колоније учинио рђав утисак на мјесно становништво, те питају да ли се могу послужити дозволом владином да се склоне у Карагач. — Јуче и данас опажа се велико војно кретање у Цариграду. Два транспорта са трупама и добровольцима, од којих неки немају ни хаљина војничких, отишли су за Галипоље. — Велики везир повратио се из Булаира. Говори се,

да се од јутрос бије жесток бој код Булаира.

Рим, 10. фебруара. — У парламенту Сан Ђулиано је изјавио: Не треба заборавити, да је дуга вјерност спрам формуле статус квоа територијалног на Балкану одоцнела губитак провинција европске Турске до онога дана, када су балкански народи сазрели да прихвате нашљедство. Дуго одржавање статус квоа створило је могућном примјену формуле: Балкан балканским народима. Ово је ријешење најподесније за главне интересе Италије и за општи интерес европског мира. Ово ријешење треба што прије да се изведе и да нам дадне дефинитивну одлуку, којом би се мир осигурао на Балкану и у Европи. Тај је резултат једино могућ посредством земљишне равнотеже на Балкану, која би одговарала условима етнографским, географским и жељама и интересима сусједних народа. У садашњој кризи, у којој су толико супротних интереса у питању, и како је велика количина запаљивог материјала свуда разасута, то ниједна велесила не може се надати или претендовати да би њени интереси били потпуно задовољени. Свака мора поднијети дјелимичне жртве. Спорне тежње морају се изравњати посредством међусобних замјена. Равнотежа на Јадрану питање је које ће се ријешити захвалећи раду Италије и А-Угарске са сурадњом Њемачке, као и правичном духу осталих великих сила, које су такође сагласне да се одржи равнотежа на Средиземном Мору. Неповриједимост турске територије у Азији била је припозната од стране свију велесила као најбитнији фактор садање равнотеже и успјешна гаранција европског мира. Италија се стара и стараће се да Турској дадне пипљиве доказе свог пријатељства, и радиће у заједници с осталим велесилама да се мир што је прије могуће поврати и да Турска што је могуће мање осјети недаће које су пошљедице рата. Италија жели економску и политичку независност Србије, а старала се и стараће да је својим савјетима и дјелима сачува од опасности, које би могле искрснути ушљед њених претјераних захтјева. Италија је потпомогла да Србија добије слободан излаз на Јадран. Његов говор је поздрављен плескањем. Парламент је усвојио инострани буџет.

Софија, 11. фебруара. — Представници велесила учинили су данас посебно кораке код Гешова, коме су дали хитан савјет да поднесе ријешење спора бугарско-румунског великим силама. Гешов је одговорио да ће о томе реферирати министарском савјету а за тим ће саопштити одговор владин. У исто доба изјавио је представницима великих сила, да влада не може пристати на одлуку Турске да се створи неутрална зона у Карагачу. Влада остаје увијек на ријешење које је Порта прва поднијела, а то је да се дозволи странцима излазак ван турских линија, што је много хуманитарније.

Софија, 11. фебруара. — Из добро обавјештених кругова тврди се, да је енглеска влада питала Бугарску под којим би условима могли бити обновљени преговори о миру. Према саопштењу дипломатских кругова министар румунски ће отићи сјутра у Букурешт да усмено реферише.

Цариград, 11. фебруара. — Велики везир је упутио депешу иностраној колонији у Једрене којом јој захваљује на солидарности стога што неће да напусте Једрене како тиме не би учинили рђав утисак на мјесно становништво. Званично се јавља да је непријатељ јуче бомбардовао Једрене. Дуел ар-

тиљерски био је с фронта. Никакве измјене није било код Булаира.

Цариград, 11. јануара. — Министар унутрашњих дјела посетио је новог патријарха. — 10.000 војника из Галипоља упућени су у Дарданелу, а 8000 за Малдос. — Младотурски кругови тврде, да се оцивалаци официрске лиге пуковник Садик склонили у енглеску амбасаду.

Атина, 11. јануара. — Венецијалос је приспио. — 113 заробљена турска војника код Бизани приспјели у Патрас.

Софија, 12. фебруара. — Влада је синоћ предала представницима свој одговор на њихов јучерањи корак. У одговору се наводи да бугарска влада, увјерена у високу правичност велесила, прихвата предлог и оставља им на ријешење спор са Румунијом, ако на то и Румунија пристане.

Лондон, 12. фебруара. — „Рајтер“ сазнаје, да ће савезнички услови мира вјероватно зависити од прилика кад се Турска буде ријешила да затражи мир. У сваком случају прелиминари се морају закључити на бојном пољу, како би се избјегло доцније одуговлачење. Тврди се, да ће се сигурно тражити ратна оштета.

Цариград, 12. фебруара. — Званично се јавља да је непријатељ лако бомбардовао Једрене. Мали артиљерски бој био је између главне линије и непријатељских батерија. Код Булаира ситуација непријатељена. Код Чаталце разлив потока онемогућава операције. У борби која се водила на западу од Елбасана имали смо пет мртвих и 22 рањена, дочим су губитци непријатеља огромнији.

Софија, 12. фебруара. — По извјештајима са ратишта, пао је велики снијег на свима позицијама што спречава војне операције за неколико дана.

Беч, 12. фебруара. Цар је примио у нарочитој аудијенцији, која је трајала три четврти сата, капетана Хупку, војног аташеа на Цетињу.

Беч, 13. фебруара. — Цар је смијенио Монтекукулиа на његово тражење с положаја и дао му орден Св. Стевана. На његово мјесто постављен је вицеадмирал Хаус досадњи инспектор флоте.

Петроград, 13. фебруара. — Цар је данас примио у аудијенцији министра војног и министра иностраних дјела, као шефа врховног штаба.

Париз, 13. фебруара. — Извољски је данас на подне предао Поанкареу ленту Св. Андрије, коју је уз царско писмо донио барон Шилинг. У писму се наводи да је цар одмах по ступању Поенкареа на председништво хтио да дадне новог доказа љубави спрам Француске и личних осјећаја поштовања и пријатељства наспрам Поенкареа. Поенкаре је изјавио да је дубоко дирнут тијем видљивим знаком царског пријатељства као и новим доказом непромјењивих царских осјећаја спрам Француске којих је лично писмо најочевидније свједоштво он је такође чврсто одан политици која одавно сједињава Француску с Русијом.

Цариград, 13. фебруара. — Овдје се побија навођење бугарско да су турци приликом потоње битке код Шаркеја имали више од хиљаду мртвих. Само су се биле искрцале двије чете турске које су ступиле у борбу са два бугарска батаљона. Пошто су Бугарима дошла у омоћ других шест батаљона то су се Турци у највећем реду укргчили. Бугари су имали око 240 мртвих и Бугари су имали око 240 мртвих и 56 рањена.

Три струје у Русији

Послије измјене Царских писама између Беча и Петрограда, петроградско „Н. Времеја“ говори, да у руско-аустријским односима мора наступити промјена на боље или на горе, што се још незна, и зато је добро да се у Бечу зна какве струје владају у руском народу.

„Односно балканског рата у вези са руско-аустријским препирањем појавиле су се у Русији три струје. Прва је струја најратоборнија, млада и бодра. Ако се не варам она још није нашла пунога и безусловнога израза; ми Руси у пољедне доба постали смо тако руски, тако усташени, тако безвољни... Тек што смијемо дихати; а о завјетним жељама говоримо шапатом. Тај шапат бечки листови нијесу чули; али је он ту. Можемо гарантовати да јест. Говоре: Чаталца неприступна? На Балкану Бугари ће морати уложити не једну хиљаду људи прије него допру до тврдих Дарданела? Грчка флота не може форсирати проклету грјеснацу? Све то ужасно звучи. Али за све те задаће, проблеме и потешкоће има прости кључић, који се назива: црноморска флота. Ако она разведе паре и окрене на југ, Чаталца ће се претворити у дјетињу играчку; Булаир ће се заборавити; неће бити од потребе форсирати Дарданелу. Све оно, у име чега Бугарска предузимље тешке операције, које захтјевају велике жртве, све ће то постићи црноморска флота самом својом појавом. Када се са Свете Софије опазе завјетни димови руских оклопница, никакав Енвер-бег неће више диктирати Јевропи; и збиће се оно, о чему је маштао Император Николај I. И нема силе у свијету, која би данас могла томе на пут стати.

„Ми ово гледиште не заступамо, него као савјесни љетописци само свједочимо, да у руском народу постоји ово гледиште.

„Друга струја је првој диаметрално противна...

„Али има још трећа струја, која се стара између двије крајности да сагласи бол руске душе са савременим приликама. Ова струја говори: Русија осим свога простора има свој престиж, саздан вијекима историје; за њ су пролијевавали крв наши претци; овај престиж није мање драг од простора, јер кад се поколеба вјера наших пријатеља у моћ Русије, тада ће већ бити близу крај. Са гледишта треће струје будућност се ствара данашњом; будући утицај Русије на јевропска питања зависи од тога, хоћемо ли ми напустити државе, које још на Русију с надом гледају, или их нећемо напустити. Трећа струја оснива се на сазнању одговорности, оснива се на мисао, да је мир по сваку цијену већ по томе рђав, што доноси понижење. Свака држава и у сваким приликама може сачувати мир, али она тим вазда не добива. Јер мир сам по себи није безусловна величина“.

Споменик Косовским Осветницима

„Народ који цијени своје великани достојан је да их има“
„Ко довијек живи
„Имао се раштаи родити“
„Зрно по зрно — погача,
„Камен по камен —
палача“.

Ове године у Јагдини прославио је Крсно Име, Св. Јована, наш честити суграђанин Михаило Ј. Косовљанин, познати индустријалац, на уобичајени начин, скромно као што се ове мучне ратне године тако прославио крсно име широм свега пространог Српства. Главни дио прославе био је у богатом послатку разних јестива и љаконија овдашњој Болници, што је све било плод вриједних руку и умјетништва госпође Косовљанинове. Господину Косовљанину, који је указао своју пажњу према војницима VIII пука III. позива народне војске својом напојницом о Божићу, честитао је славу командант пука потпуковник г. Милутић Михајловић са командантима батаљона, резервним капетанима I. класе г. г. Тодором Милановићем, Евстатијем Петровићем, Луком Добрњцем и Атанасијем М. Поповићем. Љубазни домаћин задржао је г. г. команданте и на ручку, на коме су, по српском обичају, били и нови укућани г. Косовљанинови, његови сарадници на индустријском послу, наша браћа Чеси. Својом услужношћу при ручку надметали су се љубазни домаћин и домаћица са својима двијема кћеркама и сином. Пало је и лијежих здравица за здравље, дуг живот и срећу укућана, за успјех наше узданице војске и срећно крунисање њених дивовских напора и великих успјеха. У сред живог говора и раздраганости гостију, својим дугим ћутањем и замисљеношћу, скренуо је на себе пажњу капетан Атанасије—Таса Поповић. Тако рећи изазван устао је капетан Таса те да и он каже здравицу, али то није била здравица у правом смислу, већ смишљен, пун осјећаја патриотски

говор, који је текао из дубине његове витешке душе. Његов говор, који је изазвао сузе код свих присутника, значајан је и по самој замисли и по својим лијепама пошљедицама. Штета би било да се не преда јавности. Он је од прилике говорио овако:

„Драги домаћине и домаћице, браћо и сестре,

„Мој пук био је срећан да одмах у почетку пође на бојиште као заштитница III армије генерала Јанковића, који је са својом храбром војском на јуриш и у тријумфу освојио Косово. У својству заштитнице ми смо имали прилике да пређемо цијело Косово и дођемо до престонице цара Душана — Скопља и ту и у околини извршимо оно што нам је додијељено. Усуд је, ваљда, хтио да тај пук, по повратку из Нове Србије, дође у Јагдину и да ми официри тога пука први пут будемо гости у кући Косовљанина. Користим ову прилику да баш у кући Косовљанина искажем своју замисао која се у мени зачела још у Новој Србији тек колико да посети неко племенито зрнце и у срца ваша.

„По доласку са ратишта овдје у Јагдину, ја сам се, с одобрењем команданта пука, постарао те створио прилику да сви војници мога батаљона иду својим кућама у загрљај својим милим. Свако се враћао задовољан и радостан питајући ме:

— „Кад ћете ви, г. капетане?“

— „Па ја нећу док се не сврши рат“ — одговорио сам свакоме. То сам одговорио и команданту пука када ме је при повратку са вјешбања питао пред сам Божић. Међутим у круговима официра, који су готово сви били по неки дан код својих кућа, створило се убјеђење о мени као неком одљуду и немарку према својој породици.

— „Какав си ти човјек, какав си муж и отац да не мариш за кућу!“ — говорили су ми јатимиче другови официри.

— „Па зар ти учинио да сви твоји војници иду кућама и виде се са својима, а ти да не идеш?! Па какав ћеш, болан брате, изгледати у очима самих својих војника“ — говорили су неки. На крају крајева умијеша се и командант пука и ја мораднем ићи кући за Божић на три дана.

„Доласак мој био је изненадан. Радости жене и дјеце није било краја. Дјеца су се отимала које ће прије доспјети у наручје. Морао сам да их узимам и држим једновремено обоје. Дјеца су се радовала а ја сам плакао.. Жена је ћутала и у души се питала зашто плачем. Тако је било првог, тако другог па и трећег дана. Напошљетку ће рећи:

— „Па ти боље да нам нијеси ни долазио кад нам радост нијеси донио него плач! Реци ми, молим те, зашто плачеш?“

— „Е, па ево да ти кажем зашто плачем. Ти видиш како се ово двоје дјеце радује своје оцу. А колико је сироте дјечине која никада више неће моћи загрлити свога оца! Њега нема, он је пао у боју или подлегао тешким ранама или болести, он им се неће никада вратити...“

— „Да, да! Сад те разумијем. Ти си добар, ти нијеси себичан, ти се и те дјеце сјећаш“ — рећи ће ми жена гушећи се и сама у сузама.

„Тако дакле, драга браћо и сестре, наставља даље професор Таса, многа и многа дјечница остала су без очева у овом нашем светом рату. Али по оној мудрој народној изреци, о дједи се Бог стара, старају се добри људи и родбина, постараће се и српска држава, па ето чујем у братској Русији, у Москви, одређен је нарочити велики Дом за издржавање и васпитање сироте дјеце палих ратника. Чиниће све да се олакша тешки удио дјеце али њихних родитеља више бити неће. Они су пали за славу, слободу и величину своје Отаџбине! И ми ћемо се, ко раније ко дошине, путујући наслађивати љепотама некадашње праве а данас Нове Србије, поносићемо се осветљеним Косовом светом крвљу њиховом, заносићемо се нашим плавим српским морем, а они ће, ослободиоци Косова, почивати вјечним сном тихо и нечујно на мјестима гдје је који јуначки пао или подлегао тешким ранама или болести. Па да ли смо дужни за све ово палим жртвама и чиме би се ми могли одужити изгинулим и помрлим јуначима, који себе жртвоваше и створише јак и поуздан темељ будућој Великој Србији?..

„У низу многобројних ратова, наша браћа Руси, рат из 1812. године називају Отачавним Ратом. За спомен палих бораца у том рату за спас отаџбине, Руси су подигли у Москви храм Христу Спаситељу. Цијела унутрашњост овог горостапног и величанственог храма обложена је најскупоценијим мермером. На мермерплочама урезана су златним словима, по областима и покрајинама, имена свих палих бораца у овом светом рату од генерала до војника. Наша браћа Руси имали су свети Отачавни Рат прије сто година 1812. А зар би се могао друкчије назвати овај наш свети рат 1912. годи-

не?! Овај свијето примјер наше браће Руса требало би да послужи и нама те да и ми на исти начин овјеквјечимо имена палих и умрлих јунака у нашем српском Отачастеном Рату. Ми имамо дивног и скуцошеног српског мермера да обилежимо горостасну и величајствену цркву Христу Спаситељу, редимо баш на самом Косову гдје је цар Лазар погинуо, и да у тој цркви на мермерним плочама, по областима и покрајинама, златним словима урежемо имена палих јунака као видан споменик благодарних современика за поучу додним нараштајима: како се мре за свој Народ и Отаџбину!...

„Его, драга браћо и сестре, то је та замисао којом се носим пошав са слободног Косова и, што бих крио, мени је мило што сам прво сјеме те замисли бацио баш у кући Косовљанина. Ја тврдо вјерујем у извођење те замисли. Ратни другови палих и умрлих ратника, увјерен сам, објеручке и слатко прихватиће ову свету замисао. Прихватиће је радо и цио српски и словенски свијет. Оставићу све, па ћу као пустињак са штапом у руци поћи од села до села, од града до града, да радим на остварењу ове узвишене замисли“ — завршио је свој говор г. Поповић.

Г. Косовљанин и сам уплакан, захваљујући је г. Таши на оваком дивном и дирљивом говору и похвалио његову замисао изјавивши, да ће и сам бити заточником те замисли. Мило му је и управо заблагодарио му је што је ту замисао први пут изио баш у његову Дому.

Настао је тајак. Неки су питали: „Па кад да се почне на томе послу?“

И опет наста ђутање. Тада устаде наш брат, Чех, г. Хричич, инжењер нове пиваре г. Косовљанина, рекавши: „Гвождје се кује док је вруће“. Па кад је, господо, таква мисао поникла у овом Дому и у овом друштву, ја предлажем да одмах и приступимо остварењу истакнутог предлога.“

Друштво се с овим сложило. Први је улог дао сам домаћин, г. Косовљанин, приложивши 200 динара. За њим су сле довали ова господо са овим прилозима: *Матеја Блеха*, грађевинар из Прага 100 дин., *Јосиф Хрчичиџ*, инжењер и шеф грађевине 20 дин., *Франа Вањек*, књиговођа пиварски 10 дин., *Франа Шраубек*, економ 10 дин., *Драгутин Стојановић*, продавац пива у Буприји 20 дин., *Мита Абадић*, чиновник пиваре 10 дин., *Франа Кинчл*, помоћник пивара 10 дин., *Марко Ђ. Ђорђевић*, народни посланик 50 дин., *Андра Цветковић*, народни посланик 50 дин., *Влада Вучетић*, благајник пиваре 10 дин., *Роберт Јелинек*, пивар 20 дин., *Жика Јанићијевић*, чиновник пиваре 5 дин., *Мита Димитријевић*, учитељ 5 дин., *Драгутин Корда*, књиговођа грађевине 10 дин. Свега 530 динара.

Ту за столом одлучено је да учасници буду привремене Одбор за скупљање прилога за овакав споменик, док се у Београду не установи Главни Одбор, коме ће се овај основни прилог предати.

Моле се сва уредништва српских и словенских листова да уврсте ово у свој лист и изврше апел на све ратнике и српске и словенске родољубе за остварење овог узвишеног дјела.

На Св. Јована, 7. Јануара 1913. год.
у Јагодини.

Привремени Одбор.

КЊИЖЕВНОСТ, УМЈЕТНОСТ, ПРОСВЈЕТА

Јубилеј Боривоја Рашковића. Прошле сриједе у Загребу је Боривоје Рашковић, члан земаљског Позоришта прославио двадесетпетогодишњицу свог умјетничког дјеловања. Том приликом познати Хрватски књижевник Бранко Ливадић написао је о слављенику ове редове: Боривој Рашковић слави свој двадесетпетогодишњи јубилеј у пуној мжевној снази. Већ од године 1887. глуми, а кад је први пут наступио као Краљевић Марко у Суботићевој „Марковој Сабљи“ било му је тек седамнаест година. Од онога часа, кад га је глумиште к себи привукло из школских клупа београдских, његов је живот уско везан о позорницу, он јој припада свим жељам, надама, радостима и непријатностима, али вазда читав и свом својом душом. Па кад гледамо које му драго вечери, кад Рашковић наступи било у знатној, било у незнатној улози, његова вазда свјежу преданост глуми, схваћамо посемеа, зашто је полазио с једним казалишним дружиницама од села до села, зашто је остао своје званиј вјеран до краја, и за што је напокон у њему нашао и успјеха и признања. Ово последње није само заслуга његових личних природних способности, него и муке и озбиљнога истргнућа. Славећи његов јубилеј радујемо се данас с њиме његовим даровима, али смо уједно спремни признати врломе умјетнику своје пог-

пуно признање за његов труд и честити рад око хрватске умјетности.

Рашковић је репрезентант великога глумачкога дара и наше браће Срба. Они доносе редовно к нама лијепо говор и јак осјећај за народни живот. Овај лијепо говор и пријатна вањштина одмамили су Рашковића на почетку његове каријере међу љубавнике а тек касније улазио је као сам од себе у право подручје својих најбољих способности: међу сељаке и карактерне јунаке, особито међу оне с комичким цртама. Тако је Рашковић, позван од Милетића на нашу позорницу, већ прве године одиграо сву силу младих, досегнувши врхунац свога умјећа тек касније у сељачким и изразито народном типовима. Нема сумње, да је Рашковић знатно сурађивао при успјесима наше сељачке драме. Он је са својом фином глумом сељака побуђивао писце на све суптилнију анализу народних значајева, погађајући онда опет и танчине интенције аутора. Тако је на примјер његов „Ркач“ или Јанко у 4. дијелу Петровићевих „Суза“ права ремек-глата сељачких момака, у којој би се Рашковићу тешко нашао премаћ.

У овим креацијама, које су посве у његова талента, види се јасно, коликим чувством и коликим обиљем израза за најразличније осјећаје и најтање значаје човјека располаже Рашковић. Ту на једнако задивљује, кад му проиграва душа од радости или од шале или од подручљивости те за нашу народну душу тако значајне диспозиције. Но и преко тога Рашковић је једнако занимљив приказујући и патолошке појаве, тешке психозе и комплицирана душевна стања идиота и других душевних болесника. У таквим се улогама огледа његов велики дар оражања.

Дакако да је Рашковић с таквим способностима употребив и у небројеним другим улогама, пак се је у тих двадесет пет година накопило силу креација у свим врстама драмским, а из свих могућих млиева, гдје Рашковић није само на свом мјесту, него управо изврстан умјетник. Његова су лица изразита, имају јаку животну снагу и обиљежена су сигурним контурама значаја и темперамента. Његова комика није наметљива и бучна, али он у згодни час умје истакнути баш оно, што у комичној ситуацији унаљује и не може проћи неопажено без ефекта.

Кад се сад о његову јубилеју спомимо његових толиких креација, веселимо се с умјетником оној ширини његове умјетничке нарави, која нам се је приказала тако разнолично у најразнијим објавима, у најшаренијим осјећајима и у свим могућим њиховим ниансама и градацијама. Таква су чудовишта од нужде наши глумци, који су прошли с нашем драмом скромне њезине почетке, а који су јој помогли до развоја и процвата. Но што је тако заносном умјетнику до тога! Њега је веселило све, што је од њега тражила његова умјетност, а сваком и најмањом својом улогом он је улазио у вољу својим гледаоцима и освојио себи код њих вазда нових симпатија.

С овим симпатијама дочекат ће и данас на дан његова јубилеја многобројни пријатељи Рашковићеве умјетности јубиларца, срдечно ће га поздравити и честитат ће на сјајном успјеху њему и младој хрватској умјетности, којој је вјерно и часно служио доселе, а служит ће поуздано даље.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ

† **Акан-Алекса Марић** Наша позната трговачка фирма Браћа Марићи из Колашина претрпјела је тешки удар смрћу најстаријега члана Акана Марића, који је 3. т. м испустио своју племениту душу у дубокој старости. Човјек ријетких врлина, доброг срца, у сваком послу необично предузимљив. Са великом трговинском увоза и извоза као и индустријским предузећима познат је на свим европским пијацама. По природи бистар и интеллигентан а увијек готов свакоме у нужди притећи у помоћ био је јако омиљен и од свакога као родитељ поштован. За његово јунаштво поред осталих одличних имао је и Обилића медаљу. Доброме гзди Акану бог дао райско насеље, а ожалашћеној породици здравље и напредак.

Црвени Крст. Друштво Црногорског Црвеног Крста примило је даље ове прилоге у першерима:

Ив. пдем. Канус, Целовац, 30, Др. Ђорђе Марић, Ерцегнови, 50, Разна лица, Москва, 1312 60. Народне школе, Мариупољ, 125, Профес. мушке гимназије, Гор. Шула, 20, Борис Сергиевски сакупнио, Архангелск, 69 61, Славенско друштво „Славнија“, Беч, 53.

Преко Др. Гаја Булата, чланови Хрватског Соколског Савеза, Спљет, 1000.

Преко г. И. Ф. Лупис, Корчула, Славенско Американско Друштво и Народна Одбрана, Tasome, Wash. 248.

Чиновници господ. банке, Псков, 110, Дом Трудољуб, Одеса, 7-50, Српско црквена школска општина, В. Кикинда, 2000, Société Musicale Dramatique de Wemy, 249, Надзиратељ А. Черенавски, Јакутск, 50, Официри артиљеријски, Новогеоргиевск 53435.

Сакупио г. Прокопије Јовановић, Двор: Перо Бекић 10, Ђорђе Ђурић 5, Стевал Матијевић 1, Олга Ђурић 5, Прокопије Јовановић 5.

Сакупио Манојло Окљобуја, Кореница: Манојло ид. Окљобуја 1-50, Латинка Дракулић 10, Никола Косановић, Миле Глумац, Никола Дракулић, Дале Шолаја, Јанко Вујић, Стано Дракулић и Мојо Штета по 1; Миле Жигић, Крутић, Душан Вујић Јанков, Мара Дракулић, Драгојла Дракулић, Миле Ђурић, Пале Грубић, Пејо Дракулић, Брано Леке, Јово Петричић, Јово Ђерић, Јека Ђујић, Лазо Шолоја, Илија Прица, Евица Вујић, Драгојла Дракулић, Вајо Дракулић, Пејо Дракулић, Исо Дракулић, Манојло Петричић, Мане Крга, Буде Гавриловић, Ђујо Крга и Мићо Ђујић по 0.50; Тоде Дмитришиновић 1.50.

Браћа Гредел, Војнић, 25.
Сакупио г. Стевал Кнежевић, Маркушица: Стево Кнежевић и Српска Штедионица по 5; М. Комадиновић, И. Мајсторовић, Душ. Петровић, Милан Мико-вић, П. Ђ. Драгаш, Ђоко Обреновић, Н. Медаковић и Душан Бабић по 2-50; М. Петровић 2, К. Димитријевић 1, Благ. Панић и Панте Бошњак по 0.50.

Франк Божич, Питсбург 420.

Црногорци у Superior Wis. (Америка): Петар Симићевић 48-26, Милан Јакић 28-95, Сава Даниловић, Милета Андесилиц, Милун Крстајић, Васо Савовић, Богдан Кандић, Милосав Робовић, Вукадин Даниловић, Млађен Вуковић, Василије Јакић, Милош Зековић, Јован Прерадовић, Милош Ђурђић, Милош Андесилиц, Миливој Јакић, Антони Томашевић, Томас Матлак, Марко и Живко Поповић, Петар и Новица Дуловић по 2-13; Мирко Марковић, Лазар Симићевић, Јован Јушковић, Мирко Баранин, Божо Касалица, Никола Вујковић и Бошко Дуловић по 9-65; Тана-сије Поповић 4-83.

Наставници реалке, Јелисаветград, 37-50.

Ученици и учитељи основ. школа Бахмут, 345, Иван Вуковић сакупио у Трстенику 38, Марко Ф. Ђурашковић, Ниш 96, Одбор за скупљање прилога, Ростов н. Д. 1255-63, Андрија Ш. Милић, Котор, 50, Градска школа, Килија, 75, Божо Сентић, Цетиње, 50, Др. Здравко Ковачевић и др. Франо Збијерсковски, Слатина, 140. Китајски Црв. Крст, Пекинг, 191.

Званични огласи

ОГЛАС

Сви ниже изложени Закони, Стеногр. Биљешке Црногорске Народне Скупштине за Краљевину Црну Гору и Албуми, Јубиларна издања са назначеним цијенама могу се добити на Цетињу у књижарама: Мартиновића и Иванишевића и А. Рајнајна; у Подгорици у књижарама: Коста К. Станића, Рундо и Загора и П. Вукотића; у Никшићу у књижарама: Симагарчевића и Ш. Лаковића; у Колашину; у књижари: Кујачића и Тошковића.

1. Устав за Кр. Црну Гору	1—
2. Закон наредбе, упуства и др. за осн. школе	2—
3. Закон о нар. школама	—50
4. Закон о судском поступку у грађанским парницама	1—
5. Закон о штампи	—50
6. Кривични Закон	2—
7. Закон о изборима народних посланика	—30
8. Закон о уређењу Држ. Савјета	—30
9. Закон о пословном реду у Држ. Савјету	—30
10. Закон о Министарској одговорности	—30
11. Закон о Експропјацији	—30
12. Закон о уређењу привредног Савјета	—20
13. Закон о привременом пословном реду у Народној Скупштини	—40
14. Закон о јавнијем зборовима и удружењима	—20
15. Закон о држ. буџету	—30
16. Закон о парохијском свештенству	—50
17. Закон о јавним правозаступницима	—50
18. Трговачки Законик	—80
19. Закон о порезу на алкохолна пића и таксирању судских пресуда	—20
20. Закон о поступку судском у кривичним дјелима	1-50
21. Закон о подјели, насељењу и уживању Бривске Горе	—30
22. Закон о измјенама и допунама у закону о изборима народнијех посланика	—30
23. Закон о административној подјела Црне Горе	—30

24. Закон о Устројству судова у Кр. Црној Гори	—30
25. Закон о измјенама у Кривичном Законику	—20
26. Закон о измјенама и допунама у закону о порезу на приносод капиталла и рада од 15. нов. 1905. год.	—30
27. Закон о Лову	—30
28. Закон о држав. новцу	—30
29. Закон о повластицама	—50
30. Закон о рудама	—80
31. Закон о измјенама и допунама о јавним правозаступницима	—40
32. Закон држ. Зајму за 1912. г.	—30
33. Закон о таксама	—50
34. Закон о порезу на принос од капиталла и рада из 1911. г.	—50
35. Правилник Државне Хипотекарне Банке Краљевине Црне Горе	—30

Албуми

— Јубиларна издања —

Албум слике из Црне Горе од перп. 1910 године	3—
Албум Владајуће Куће Петровић—Његош од 1910 год.	4—
Албум Владајуће Куће Петровић—Његош у луксузном издању	50—

Стеногр. Биљешке Цр. Нар. Скупштине:

Свеска за годину 1906.	перп. 4—
” ” ” 1907.	” 4—
” ” ” 1908.	” 2—
” ” ” 1909.	” 2—
” ” ” 1910.	” 4—
” ” ” 1911. (ванредан сазив)	” 0-50

Цетиње, 1911.

Управа Држ. Штампарије.

ОБЈАВА

На дан 14. фебруара т. г. у 9 сати пријед подне одржаће се у канцеларији административног одсјека Министарства Финансија и Грађевина јавна лицитација за набавку 1000—1500 квинтала ђумура—кокса.

Предаја истог има се извршити франко Цетиње и то пред магазином Владиног Дома.

Ко жели извршити набавку поменути количине ђумура нека се реченог дана у одређено вријеме пријави поменутом одсјеку гдје ће лицитанти сазнати и ближе услове. Лицитанти су дужни на дан лицитације положити као каузију перп. 1000.

Бр. 809. — Из канцеларије Администр. Одсјека Министарства Финансија и Грађевина, 6. фебруара 1913. Цетиње, 2.2

Приватни огласи

На знање

општинама, судовима и обласним управама у ослобођеним крајевима.

Све врсти штампилца од каучука, као печата од месинга са цијелим прибором уз врло јефтинне цијене могу се добити САМО у

Књижари и Папирници ВУКОТИЋ И Комп

п. п. бр. 18, 3,3

ПОДГОРИЦА

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ

Дубоко рањени и доживотно ожалашћени, прерам смрћу нашег милог сина, односно брата и братучеда

† Гојка Јовова Јакшића

чиновника Тргов. Друштва и бившег племенског капетана

који се 3. ов. м-ца, у 33 години свога бујнога живота, поспе кратког, али тешког боловања пресели у вјечност.

Сматрамо за свету дужност, овим путем изјавити своју доживотно благодарност многој господи и пријатељама са Цетиња, Подгорице, Никшића, Рисна и т. д., који нам уз телеграфско саучешће у неколико олакшање у овом нашем неизнакном губитку.

Срдачна хвала г. г. докторима и докторицама сарајевске болнице, као и г. г. докторима — рисанском Лисици и Садику Стриневићу, који су се својски заузимали, да нашег милог Гојка отргну од смрти.

Нека је наша трајна и срдачна благодарност старом узор свјештеннику г. Илији Јовићевићу, који не пожали труда, онако стар, по ноћи доћи из држе парохије, да покојника у вјечну кућу сахраји.

Велика хвала: Ришњанима, Кривошијанима и нашој браћи Граховљанима, који и поред доста ружног времена у оноликом броју дођоше и покојника до вјечне куће испратити.

Особита хвала овдашњем грађанству обојег пола, који са својим чиновништвом спроводувеличаше.

Остајемо захвални г. Вуку Милићу, заступнику управитеља царинарнице, који се над отвореном раком са покојником онако дирљивим говором опрости, те нам и он у неколико тугу ублажио.

Још једном хвала свакоме, ко нам је у овом тешком удару брацки помогао и тугу ублажио.

Грахово, 5. фебруара 1912.

Ожалашћени за навијек: мајка Риста; брат Марко; стричеви: Благоје, Рамо и Раде са осталим братством.

Р. 242, бр. 24, 1,1